

GOSPA U IMOTI OUR LADY IN IMOTA

Gospa u Imoti. Zbornik radova u prigodi 300. obljetnice oslobođenja Imotskoga od Osmanlija, Dinko Aračić – Petar Lubina (ur.), Imotski, 2018., str. 390.

Zbornik je stručna knjiga u kojoj više autora piše znanstvene priloge o posebnoj temi. Njihov je cilj sustavno obraditi zadanu temu, osvijetliti je s različitih zrenika. Zbornik tako pruža uvid u povijesno, društveno i vjersko okruženje te uzima u obzir umjetnost, književnost, običaje, predaju kao i izrazite pojedince dotičnog razdoblja. Svakomu tom području zbornik pristupa znanstveno, prikuplja podatke i ocjenjuje ih prema znanstvenim mjerilima. Zbornici su zapravo pravi rudnici znanja, male enciklopedije o obrađenoj temi ili predmetu.

Jedan je takav i zbornik radova pod naslovom *Gospa u Imoti*, nastao u povodu 300. obljetnice oslobođenja Imotske krajine od osmanlijske vlasti (1717. - 2017.). Ugledao je svjetlo dana u nakladi Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja – Samostana Imotski 2018. godine, a satkan je od kolajne s dvanaest znanstvenih radova, koje potpisuju četiri autorice i šestorica autora. Dvojica autora objavljuju, naime, po dva priloga. Riječ je o knjizi s 392 stranice, s fotografijama u boji, opremljenoj sažetcima na engleskom jeziku te kazalom osobnih imena i zemljopisnih naziva. Zbornik otvara *Predgovor* urednika fra Petra Lubine, a zaključuje prigodni recital don Ivana Marijana Čaglja.

Zbornik je posvećen Gospinoj prisutnosti u Imoti, a sadrži radove o njezinu štovanju te o vjerskoj i kulturnoj baštini pučanstva Imotske krajine. Knjiga velikog formata raznolikog je sadržaja, zalazi u prošlost, zaviruje u umjetnost i književnost, propituje običaje, otvara vrata Gospinih crkava i kapela, predstavlja kršćansko iskustvo imotskih katolika tijekom stoljeća i njihov odnos prema Isusovoj majci. Interdisciplinarno je znanstveno djelo, raznoliko po obliku i sadržaju priloga. U želji da ga se predstavi kao jedinstvenu cjelinu, mogli bismo reći da govori o Gospi i govori pred Gospom. Pod ta dva vida želimo zaviriti u tajnu ove velike knjige.

Govor o Gospi i govor pred Gospom objedinjuje fra Zvonko Tolić uvodnim člankom o oslobođenju Imotskog od osmanlijske vlasti. Profesor povijesti i dušobrižnik za Hrvate u Stuttgartu opisuje tijekom oslobodilačkog pothvata koji se dogodio upravo za blagdan Gospe od Anđela, 2. kolovoza 1717. godine. U tome konkretnom događaju

osloboditelji prepoznaju Božje spasenjsko djelovanje i Gospinu pomoć. Od toga povijesnog trenutka Gospa od Anđela postaje zaštitnica puka Imotske krajine (str. 7-24).

Zbornik, dakle, *govori o Gospi*. U taj govor spada uradak don Mladena Parlova, redovitog profesora na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, koji predstavlja aktualnu temu: *Odjek koncilske mariologije u štovanju Gospe u Imotskoj krajini*. Na temelju mariološkog nauka Drugoga vatikanskog sabora autor analizira njegovu primjenu u propovjedima i u vjerskim publikacijama. Iz članka se vidi da propovjednici i člankopisci usvajaju saborski govor o Isusovoj majci te ga u riječi i pisanu obliku priopćuju vjerničkom puku (str. 41-60).

I članak *Teološki temelji Gospina štovanja*, koji potpisuje teolog i publicist Dinko Aračić, govor je o Gospi. Marijansko štovanje kao sastavni dio kršćanske pobožnosti vuče svoje korijene iz novozavjetnih izvješća, zasvjedočeno je u ranom kršćanstvu, cvalo u srednjovjekovlju, a osobitu bujnost doživjelo je u novovjekom i modernom razdoblju (str. 25-40).

I don Ivan Bodrožić, redoviti profesor patrologije na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, govori o Gospi u svom prilogu *Nazivi pod kojima se Gospa štuje u Imotskoj krajini*. Pisac knjiga duhovne tematike svoje istraživanje započinje od naslova župa i crkava posvećenih Gospi te liturgijskih blagdana. Pronalazi i teološki obrađuje petnaestak naziva pod kojima Imotski kršćani časte Gospu i preporučuju se njezinu zagovoru, pri čemu prvo mjesto zauzimaju nazivi Velika Gospa i Gospa od Anđela (str. 61-84).

Govor o Gospi je i članak pod naslovom *Oblici štovanja Gospe u Imotskoj krajini* koji potpisuje fra Petar Lubina. Mnogi su oblici pobožnosti i izražaji štovanja koje vjernici iskazuju *Dobroj Majci Imotskoga kraja što zanosi duše, srca osvaja* (str. 85-102). U čudesnu događaju iz 1717. godine zasjalo je svjetlo slobode imotskom puku i zaživjela duhovna skrb o njemu (Lubina, *Predgovor*, str. 5-6).

U drugom dijelu Zbornika članci sadržajem bogate monografije mogli bi se nazvati *govorom pred Gospom*. Na prvomu mjestu valja spomenuti opširan uradak fra Petra Lubine naslovljen *Gospini sakralni objekti u Imotskoj krajini*. Kroničar *Marijanske Hrvatske* i dugogodišnji urednik *Gospina* mjesečnika zašao je perom i fotoagrafskim aparatom u svaku Gospinu crkvu i kapelu, opisao i u boji predočio 2 njezina svetišta, 9 crkava, 16 kapela i preko 80 kapelica koje su razasute diljem kamenite i brdovite, plodne i pitome Imotske krajine. K njima vjernički puk hodočasti, u njima obavlja-zavjete, Gospu slavi i njezin zagovor moli (str. 103-186).

Govor pred Gospom nastavlja svojom riječju i reprodukcijom slika Zoraida Demori Staničić, povjesničarka umjetnosti i konzeruatorka, koja stručno obrađuje Bogorodičine slike i skulpture na području Imotske krajine koje su nastajale u posljednjih 300 godina. Iako sve nisu od velike umjetničke vrijednosti, Gospin lik s Isusom prisutan je u svakoj crkvi i kapeli u Imotskoj krajini (str. 187-208).

Književnik i novinar Mladen Vuković predstavlja *Marijansku liriku u imotskom pjesništvu*. Urednik kulturne rubrike Radio Splita obogaćuje Zbornik svojim prilogom, koji je zapravo antologija imotske marijanske lirike, svjedočanstvo o Gospinoj prisutnosti u pjesničkom stvaralaštvu više od 50 imotskih pjesnika, među kojima su i veliki Tin Ujević, Anka Petričević, Ivan Raos, Vlado Gotovac, Petar Gudelj, Mario Bilić i drugi (str. 209-256).

I prilog Mare Pezo, koja istražuje Gospin lik u narodnim običajima imotskoga kraja, jednako je govor pred Gospom. Profesorica i spisateljica drži da je Gospa sastavni dio života i pobožnosti vjernika stare i nove Imote te za to donosi rječite primjere (str. 257-270).

U svom govoru pred Gospom Dragica Zeljko Selak predstavlja pučke molitvice marijanskog sadržaja koje je prikupila u Imotskoj krajini. Katolička novinarka drži da su one mnogim vjernicima bile duhovna hrana, ali i prošnja za pomoć u nevolji. Prenosile su se od usta do usta, s koljena na koljeno, a i danas očituju bogatu baštinu marijanskog štovanja (str. 271-316).

U svom drugom prilogu Dinko Aračić predstavlja Gospin lik kakav izranja iz etnografske monografije fra Silvestra Kutleše o životu i običajima u Imotskoj krajini. Sakupljač narodnog blaga svjedoči: "A povr svi Sveti i Svetica Božjih seljaku je najdraža majka Isusova. On je smatra i svojom majkom, pomoćnicom i obranom. Gospi se moli, Gospi posti, Gospi zavite čini" (str. 317-329).

Humanitarka i umjetnica Vesna Ujević piše o Gospinu liku kako se očituje iz bogata opusa imotskog sina fra Vjeke Vrčića. U publicističko-povijesnim djelima - u nekima od njih Gospa je glavna tema - toga stoljetnog fratra i kroničara Imote zrcali se djetinja pobožnost prema Isusovoj majci koju je usisao s majčinim mlijekom te kao župnik i pisac prenosio na pučanstvo među kojim je živio i radio (str. 331-364).

Niz znanstvenih članaka zaključuje prigodni recital Ivana Marijana Čaglja *U Imotskom epopeja - svetog jubileja - 300. obljetnica oslobođenja od Turaka* (str. 365-372).

Čitajući zbornik dobiva se dojam da su urednici htjeli iznijeti na vidjelo bogatu baštinu Gospine prisutnosti i njezine važnosti u životu i vjeri pučanstva Imotske krajine. Od članaka desetero auto-

ra složili su vrijedno djelo, svojevrsan teološki udžbenik o Gospi i njezinoj Imoti. U tom smislu Zbornik je pravo marijansko hodočašće kroz Imotu. Vrijedan je prilog imotskomu kulturnom blagu kojemu daje religiozno obilježje.

Predloženoj temi pristupljeno je s različitih zrenika (povijesnog, teološkog, religioznog, kulturološkog, etnografskog) s osobitim naglaskom na Gospinu prisutnost u vjeri i životu imotskoga puka, u teologiji i štovanju, u lirici i običajima, u narodnoj predaji.

Zbornik je vrijedan prilog imotskoj, ne previše bogatoj, bogoslovnoj literaturi mariološkog kolorita. Jer govor o Blaženoj Djevici Mariji zapravo je govor o Bogu, o onom što je učinio Mariji i što ona, svojim zagovorom, čini za učenike svoga Sina vodeći ih k Bogu. U naravi je Zbornika da tolerira ponavljanja koja se ovdje vrte oko glavne osnove, spomen obilježja 300. obljetnice oslobođenja. Jezik kojim se služe autori jasan je i razumljiv široj čitalačkoj publici. Znanstvena metoda primijenjena u Zborniku dosljedna je i ujednačena, što je vjerojatno postignuto dodatnim radom urednikâ.

Ishodište Zbornika sjećanje je na prošle događaje u vidu pouke i ohrabrenja za sadašnjost i budućnost. Veliki Imotski jubilej, društveni i vjerski događaj, ukorijenjen u prošlost prigoda je da se pučanstvo i oni koji ga vode na vjerskom i društvenom planu zamisle što mu taj jubilej danas znači s obzirom na vjeru i naciju, kulturu i baštinu. Ne radi se jedino o prošlosti nego i o životu ovdje, danas i sutra.

S obzirom na sadržaj, čini se da Zborniku nedostaje dio koji bi popunio njegovu cjelovitost: Kakav je Gospin lik danas u Imoti? Nedostaje društveno istraživanje na temelju vjerničkog svjedočanstva: Koje mjesto zauzima Bog, a koje Gospa u vjerskom životu imotskih kršćana? Koje mjesto zauzimaju ljudske i kršćanske vrijednote? Na kojim temeljima grade svoju budućnost novi imotski naraštaji? Jedan takav pregledan članak potaknuo bi potrebne praktične smjernice i umanjio teoretsku usmjerenost Zbornika.

Nadati se da će uloženi trud koji se razliježe Zbornikom donijeti ploda u istraživanju ukorijenjenosti duhovne dimenzije i duhovnog stvaralaštva među imotskim pučanstvom. Iako više informira negoli formira, može poslužiti studentima teologije, povijesti i etnografije. Dobro je došao svima koji se osjećaju Imočanima, koji vuku korijene iz imotskog kraja i kojima je na srcu poznavanje vjerske i kulturne baštine imotskog naroda. Iako je posvećen Gospi i njoj vrijedan spomenik, puno govori i o narodu koji je dao dušu tom dragom podneblju.

Ivan Macut